■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסוד שיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת מקץ ■ גליון חנוכה ■ כ"ד כסלו ה'תשע"ד ■ 27.11.2013 ■ גליון מס' 251 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

ב"אטמוספירא של ניסים"*

חיבה מיוחדת גילה מרן הראי"ה קוק זי"ע , בדרשותיו ובכתביו בענייני חנוכה. על קושיית מרן **הבית-יוסף** המפורסמת: מדוע קבעו חכמים שמונה ימים לחנוכה ולא שבעה, שהרי בפך השמן היה די שמן להדלקת המנורה ביום הראשון, ואם-כן, לא היה הנס אלא שבעה ימים בלבד? (ראה בית יוסף, טור או"ח תחילת סי' תרע). מאות תירוצים כבר נאמרו ונכתבו בעניין זה על-ידי דרשנים ומחברים במשך הדורות, ועליהם הוסיף מרן הרב כמה תירוצים מחודשים ועמוקים[1]. אחד התירוצים היותר מפורסמים, הוא מה שכתב הט"ז (שו"ע או"ח סי' תרע, ס"ק א) שכבר בלילה הראשון נעשה נס, בכך שנותר מעט שמן במנורה ולא נדלק כולו. שהרי עקרון בהנהגת ה' הוא, שאינו עושה נס ליתן ברכה אלא בדבר שכבר נמצא בעולם[2], ואם לא היה נשאר כלום מן השמן, לא הייתה לברכת ה' על מה לחול. אבל עכשיו, משנותר מעט שמן, שרתה עליו ברכת ה' והוא התרבה מחדש בכל יום במשך שמונה ימים. אלא שעדיין יש שהקשו על תירוץ זה - שאם כך, נמצא שקיימו החשמונאים את מצוות הדלקת המנורה על-ידי 'שמן נס' שנוצר מן השמים, ושמן כזה הרי אינו כשר להדלקה, שהלא התורה ציותה להדליק דוקא ב"שמן זית" (עי' תנחומא, תחילת בהעלותך), דהיינו 'שמן טבעי' שגדל על העץ ונסחט מתוך הזית?

לשאלה זו נדרש הרב מרדכי יהודה ליב זק"ש זצ"ל, חתנו של הגרי"מ חרל"פ זצ"ל, וסבו של הרב אברהם זק"ש יבדלח"ט רב שכונת 'זכרון משה' בירושלים ת"ו. הרב מרדכי יהודה ליב זק"ש, מיחידי הסגולה שבדורו, היה חבר במחלקה העליונה לברור עניני סדר זרעים שבישיבת "מרכז הרב" החל משנת תרפ"ה, וזכה לקבל תורה מפי קדשו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל, אשר קרבו וחיבבו עד מאוד. באחד מחיבוריו (מילי דמרדכי, סי' פט, עמ' תיא) עסק הרב זק"ש באריכות בנושא של "מעשה ניסים", ואחר שהעלה מעצמו תירוץ לשאלה הנ"ל בעניין ה"שמן הניסי", כתב, כי בנוסף לכך "שמעתי פעם מפי **קדשו של מרן רבנו הגדול הגרא"י הכהן קוק זצ"ל, שבבית המקדש ישנה אטמוספירא של ניסים, שהרי כל יום היו שם עשרה ניסים** (פרקי אבות ה, ה), **ואם כן ה'טבע' של המקום הקדוש הזה, הוא ה'נס'. ואם כן, נס חנוכה שהיה בבית המקדש**, - שנכנסה ברכה במעט השמן שנותר אחרי ההדלקה - **הרי הוא כשמן טבעי, והוא שמן זית ככל השמנים שבעולם**.

****

בביאורו לסיפור נס חנוכה המתואר בגמרא (שבת כא, ע"ב), מסביר הרב זצ"ל את תהליך חדירת רוח יוון שהתרחש בימים ההם, ולצערנו, עדיין מחלחל בנו גם בזמן הזה: **"שכיון שרק נכנסו יונים להיכל, כיון שרוח הזר חדר עד לפנים, עד לחיי התורה והקדושה לפגוע בהם, לשנותם כמעט** (= אפילו שינוי קטן ביותר) **על פי צביונם הם, כבר טָמְאו כל השמנים שבהיכל"** - כבר נעכרה כל חכמת ישראל המשולה לשמן טהור. ובעקבות חדירתם לחינוך, לתלמודי התורה, מתחיל תהליך של התדרדרות בכל חיי היהדות שקשה מאוד לעצור אותו, **"שוב לא יניחו זוית אחת, וכארסה של חכינא** (=נחש) **יתפשט הזרם הזר והמשחית בכל גופה של האומה, לקלקל את טעמה, אמונתה ותומתה, ואת כל שמן משחת קודש משמנה של תורה"** (עין איה שבת א, פרק ב, יא).

1 - ראה: מצות ראיה, עמ' פד; מועדי-הראי"ה (תש"ע) עמ' 163-164; שמועות ראיה עמ' קיא; מאבני המקום קובץ טו, דברי האדר"ת בשם חתנו הרב זצ"ל; וכן תירוצו של הרש"ג רענן קוק זצ"ל חתנו של מרן הרב זצ"ל בשמן רענן ח"א, עמ' קנה. ועיין בעין איה שבת א, פרק ב, אות ט.

2 - על-פי דברי הזוהר (לך-לך פ"ח ע"א, יתרו פ"ז ע"ב, צו ל"ד ע"א) עיין שם. ובטעם הדבר כתב מרן הרב זצ"ל (באורי הראיה לאבות, עמ' תלד): "שאין ברכה משתכחת באתר ריקניא... והטעם הוא כדי להורות שעיקר תכלית סיבוב כל תולדות הבריאה [-היא כדי שיזכו התחתונים מצדם [-ע"י עמלם, אלא שהקב"ה בחסדו לוקח המועט כמרובה... על כן כל נס שהוא לטובה וברכה צריך שיהיה מה מצד התחתונים לחול עליו ברכת השם יתברך". ועיין באורות, ישראל ותחיתו יב, עמ' כח.

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שני אורות
ישנם בחודש כסלו שני חגים, שנקבעו בגלל שני אירועים גדולים של נסים ונפלאות והתגלות ההשגחה האלוקית בעולם...
המשך בעמ' 2

בורו של יוסף
דרשתו של רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום על בורו הריק של יוסף ש"מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו"...
המשך בעמ' 3

שו"ת קיץ
בשנים האחרונות נפוצות יותר ויותר הסופגניות האפויות, מה מברכים על סופגניות אלו?...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
נס חנוכה בפולין
שנת תר"פ, הייתה שנה קשה לאחינו היהודים אשר בפולין. האווירה הייתה ספוגה בקנאה ובמשטמה של הערלים...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ והעניים נוהגים לסבב על הפתחים
■ מי ומי ב"נשות הכותל" / יוונים נקבצו עלי
המשך בעמ' 6

לכן, קרא הרב לקראת סיום דבריו אל אנשי המעשה, להדליק את אור הקודש ולפעול בכל כוח השפעתו לטהר את קודשינו מן הטומאה שחדרה אליהם - **"אני חושב, שכשתצא קריאה גדולה של 'הסירו את אלהי הנכר' מקולמסם של סופרים הגונים, בעלי השפעה, להסביר... עד כמה הגוּיוּת הגסה, שסגלו להם בזמן כל-כך קצר, מאבדת היא את כל התקות היותר יפות הנכונות לפניהם בארץ אבות, - תוכל עדיין להִיוָלד תסיסת רוח גדולה של תשובה אל היהדות..."**

* (כל הפרסומים על הראי"ה קוק זצ"ל בגיליון זה, הועתקו מתוך "אור האורות" לחנוכה)

שני אורות

/ הרב יוסף גערליצקי - רב מרכז תל אביב

ישנם בחודש כסלו שני חגים, שנקבעו בגלל שני אירועים גדולים של נסים ונפלאות והתגלות ההשגחה האלוקית בעולם. ככל חג - חגים אלה נועדו להחיות לדורות את האירועים שקדמו להם, וללמד את כל דור ודור הדרכה וחיזוק בעבודת ה' בהתאם לתוכן האירועים ותוכן החגים.

שני החגים שמדובר בהם הם - חג הגאולה י"ט כסלו וחג החנוכה.

חג החנוכה נקבע לזכר ניצחון החשמונאים על מלכות יוון הרשעה שרצתה להשכיח מבני ישראל את תורת ה' ולהעבירם מחוקי רצונו, וכשגברו החשמונאים והקב"ה מסר את הרשעים, הרבים והחזקים, ביד הצדיקים, המעטים והחלשים, טיהרו את בית המקדש והדליקו נרות בחצרות הקודש. לזכר פך השמן הטהור שדלק שמונה ימים נקבעו שמונת ימי חנוכה אלה. שבהם על כל אחד להדליק נר חנוכה משתשקע החמה, על פתח ביתו מבחוץ.

חג הגאולה י"ט כסלו נקבע לזכר שחרור וגאולת אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן (בעל ה"תניא" והשולחן-ערוך, מייסד חסידות חב"ד) ממאסרו, שהוא למעשה, ניצחון תורת החסידות, על הקמים עליה. לפי המסורת התעורר בשמים קטרוג על התגלות תורת החסידות, כיוון שיש כאן גילוי אור אלוקי נעלה שאין הדור ראוי לו. כתוצאה מן הקטרוג למעלה בא כאן למטה המאסר והמשפט של אדמו"ר הזקן, כשכל קיום החסידות היה נתון בסכנה. השחרור מן המאסר שימש ביטוי לפסק-דין של בית-דין של מעלה בדבר הצורך בהופעת וגילוי אור החסידות, כפי שלימד וגילה אדמו"ר הזקן, בשיטת חב"ד - דהיינו שכל אחד ואחד יהא מסוגל להבין בשכלו את פנימיות התורה. ואכן מאז י"ט כסלו התחילה הפצת מעיינות החסידות חוצה, בהתפשטות נרחבת ובאופן של הבנה והשגה, 'יפוצו מעיינותיך חוצה'.

בהקשר לכך המשיל אדמו"ר הזקן את משלו המפורסם: בנו יחידו של מלך חלה במחלה מסוכנת וכל התרופות לא הועילו לו. התברר שישנה אפשרות אחת ויחידה של ניסיון ריפוי, ניסיון אשר אולי עשוי להציל את חיי בן המלך. האפשרות היא שיהלום נדיר ויחיד במינו, בעל סגולות מרפא, המצוי בכתר המלך והוא נזר הכתר ותפארתו, גאוות הממלכה כולה, יוכל להביא רפואה אם יכתתו אותו וישחקוהו עד דק. תמיסה של פתיתי היהלום עשויה אולי לשמש תרופה למחלת בן המלך. המלך ציווה, אפוא, לפרק את הכתר ולרסק את היהלום המיוחד במינו על מנת ליצור ממנו את התמיסה. על אף שהתברר בינתיים כי בן המלך אינו מסוגל לשתות את התמיסה, ויש לשפוך אותה לתוך פיו, ולמרות שחלק גדול מן התמיסה ודאי יישפך החוצה, הכול מתוך תקווה קלושה שכמה טיפות יכנסו לתוך פיו ויביאו את התרופה המיוחלת.

אף כאן - הסביר אדמו"ר הזקן - מוטב שפנימיות התורה, פנינת הכתר האלוקי, תישפך בראש חוצות, ובלבד שטיפות ממנה יכנסו לקרבו של עם ישראל, "בן המלך", השרוי במחלה רוחנית וזקוק לשם ריפויו לתרופה יקרה ונדירה זו.

י"ט כסלו הוא, אפוא, חג גאולת החסידות, פנימיות התורה, חג גאולת עם ישראל ורפואתו.

כיון ששני החגים הם בחודש כסלו, בסמיכות זמן ביניהם, ודאי שההשגחה העליונה זימנה אותם יחד לפי שיש בשניהם צד שווה ונקודה משותפת.

התוכן הפנימי המשותף לשני החגים האלה הוא שדווקא בדור ירוד מבחינה רוחנית, כששורר חושך רוחני בעולם, דווקא אז מתגלה אור גדול, נעלה יותר מבעבר וזה בא בכוחה של מסירות נפש.

בחנוכה התגלה אור עליון יותר, שהתבטא בכך שבעוד שלפני כן דלקה המנורה רק בבית המקדש פנימה, הרי מאז נוספה המצווה החביבה של הדלקת נרות בכל בית מישראל על פתח ביתו מבחוץ.

בי"ט כסלו התגלתה פנימיות התורה לרבים בצורה מובנת והוחל בלימודה בפומבי ובהפצת מעיינותיה חוצה. מאז ניתנה האפשרות והזכות לכל אחד ואחד ללמוד את פנימיות התורה ולהבינה.

שני אורות אלה באו בזכות מסירות הנפש. לחג החנוכה קדמה מסירת נפשם של החשמונאים שיצאו להלחם למען טהרת הקודש כשהם מעטים וחלשים מול רבים וגיבורים. לחג הגאולה קדמה מסירת נפשו של אדמו"ר הזקן שלא נרתע מפני הרדיפות והסכנות והפיץ את פנימיות התורה באופן של חכמה בינה ודעת.

אנו מוצאים צד שווה גם בשלוש המלים המבטאות את תוכנו של חג הגאולה ותכליתו:

יפוצו מעיינותיך חוצה. המושג "מעיינות" מבטא מקוריות התוכן, לאמור: אמנם צריכים הדברים להגיע חוצה באופן של הפצה והתפשטות, אך הם צריכים להיות קשורים ונאמנים למקורם, כאותו מעיין הנשמר בטהרתו ושלמותו, זך ונקי. פנימיות התורה המופצת בראש כל חוצות צריכה להיות קשורה למעיין שלה, שלימה זכה וטהורה.

אותן שלש נקודות: 1. מקוריות ("מעיינותיך") 2. הפצה והתפשטות. 3. על פני חוצות, מתבטאות גם במצוות הדלקת נר חנוכה. פך השמן הנשמר במקוריותו וטהרתו (כמו המעיין), "חתום בחותמו של כהן גדול", צריך להוות מקור להדלקת אור "על פתח ביתו מבחוץ", כלומר - להאיר את החוץ ואת החושך הרוחני, וזאת באופן של מוסיף והולך - הפצה והתפשטות.

הלקח והמסקנה למעשה: עלינו להפיץ אור תורה, שני האורות שבתורה (אור הנגלה ואור הפנימיות) גם במצב של "משתשקע החמה", כשחושך שורר בחוץ, וההפצה צריכה להיות "על פתח ביתו מבחוץ", ובאופן של "מוסיף והולך".

תנאי אחד בדבר: אור זה צריך לצאת מ"פך שמן" זך וטהור, תוך קשר והתחברות אל המקור. אלה הם מעיינות החסידות, פנימיות התורה.

(הרעיון מיוסד על מכתב הרבי מליובאוויטש, זאת חנוכה ה'תשכ"ב.)

בורו של יוסף

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי. וא"ר כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום: מאי דכתיב: 'והבור ריק אין בו מים'? ממשמע שנאמר: 'והבור ריק' איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר: 'אין בו מים' - מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו. אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח" שבת כא ב.

דרשתו של רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום על בורו הריק של יוסף **ש"מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו"**, מובאת בגמרא בתוך תוכה של סוגית חנוכה, כשלפניה כתובה ההלכה על נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה, ולאחריה ישנה ההלכה על נר חנוכה שמצווה להניחו בטפח הסמוך לפתח. ונשאלת השאלה: אין ספק שמיקומה של הדרשה הזו בתוך סוגית חנוכה אינה מקרית אלא באה ללמדנו את עניין חנוכה: חכמינו באו לתמצת בה את הויכוח שניטש בין המתיונים לחשמונאים. בדרשה ישנם כמה סמלים: **בור, מים, נחשים ועקרבים**, ובפענוח הסמלים נוכל לחשוף את הרעיון המובע בדרשה זו. **המים** מסמלים את התורה כדרשת חז"ל: "נמשלו דברי תורה למים" (עיין רמב"ם, הל' ת"ת, פ"ג ה"ט), ואם המים הם התורה, הרי **הבור** המכיל את המים הוא עם ישראל. ועל זה היה המאבק בתקופת החשמונאים, כשהיוונים ומשתפי הפעולה שלהם המתייוונים, בקשו להחליף את מסורת התורה בתרבות יוון, וטענתם היתה: שעם כל הנוסטלגיה שיש לנו למסורת הדורות, אין עם ישראל צריך להתנגד לדרישות היוונים המבקשים להשליט בישראל את תרבותם "המתקדמת". הם ראו בדרישות היוונים מלחמת-תרבות רגילה, שהיא ככל מלחמות-התרבות המתרגשות בין העמים, שלא כדאי בשבילה להתגרות במעצמה העולמית של אז, ואולי אף לסכן בכך את קיומו של עם ישראל. לדעתם, גם אם מריקים את בורו-של-עם-ישראל ממי התורה, אין הדבר בלתי הפיך אלא אפשר למצוא למסורת ישראל תחליף. עדיין אפשר למלא את הבור הישראלי הריק בתחליפים אחרים מתרבות העולם, במשקים שלמראה העיניים הם נראים טעימים ויקרים יותר. לעומתם טענו החשמונאים, שיש כאן טעות יסודית בהבנת מהותו של עם ישראל. לא ככל העמים בית ישראל, בכל אומה ולשון אפשר להחליף את המסורת והתרבות העכשווית בתרבות אחרת מבלי לגרום נזק של ממש לאומה בעתיד. מה שאין כן עם-ישראל, שעליו אמרו: **"אין אומתנו אומה אלא בתורותיה"**, שהתורה אינה בשבילה "תרבות" אלא סם חיים, ואם חלילה תחדל אי פעם התורה להתקיים בעם ישראל, לא רק שיווצר חלל ריק, אלא אם "מים (=תורה) אין בו" - כי אז "נחשים ועקרבים (המביאות מוות) יש בו". כי היעדר התורה בישראל מביא בסופו כליה בלתי הפיכה, עד שישראל יאבד את זהותו הלאומית ואת החוסן המוסרי שלו ושוב לא יוכל להתקיים גם אם יאמץ לעצמו את "המתקדם" שבתרבות האנושית. על כן, המאבק עם המתייוונים לא היה מלחמת-תרבות אלא מלחמת-קיום, מלחמה רוחנית לחיים ולמות.

סכנת שנאת אחים

הסבר נוסף מדוע בורו-של-יוסף הובא בתוך סוגית חנוכה, אפשר לבאר בדרך זו:

שלוש סכנות מאיימות על קיומו של עם ישראל בחייו ההיסטוריים, האחת היא **ההשמדה הפיזית**, כמו שאנו אומרים: "בכל דור ודור קמים עלינו לכלותינו". השנייה היא סכנת **ההתבוללות הרוחנית**, והשלישית היא סכנת החורבן הפנימי כתוצאה מ**מלחמת-אחים** ושנאת-חנם בתוך בית-ישראל פנימה. שלוש הסכנות הללו פקדו אותנו בתקופת בית-שני. סכנת ההשמדה הפיזית הייתה בימי מרדכי ואסתר כאשר המן הרשע בקש להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים, ובחסדי שמים זממם לא יצא אל הפועל ונתקיים בישראל "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". הסכנה השנייה, סכנת **ההתבוללות הרוחנית**, הייתה בימי החשמונאים. "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל **להשכיחם תורתך** ולהעבירם מחקי רצונך". ועל כך אמרו במדרש: "ושם הנהר השלישי חדקל' - זו יון, שהייתה חדה וקלה בגזרותיה על ישראל ואומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לישראל חלק באלקי ישראל" (ויק"ר פר' יג) וגם כאן בחסדי שמים נעשתה לישראל תשועה גדולה "וחזרה המלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני" (רמב"ם, הל' חנוכה פ"ג ה"א).

והנה, על שתי הסכנות הללו הצליח עמנו בחסדי שמים להתגבר ולצאת מהם מחוזקים יותר. ורק הסכנה השלישית, סכנת "בורו של יוסף" שהיא המסמלת יותר מכל את **מלחמת האחים ושנאת חנם**, לא הצלחנו להתגבר, והיא שהכריעה אותנו בסופו של הבית-השני, החריבה את ביתנו והגלתה את ישראל מארצו. הסכנה הזו היא האיומה מכולם, היא המאיימת על קיומנו ועלינו להישמר ממנה מכל משמר. על כן מדי שנה בשנה, בבואנו לחגוג את נס החנוכה, מצאו חז"ל לנכון להזכיר לנו בתוך סוגית חנוכה את **"בורו של יוסף"**, כתזכורת ואזהרה שכל נסי ההשגחה שהושיעו אותנו מניסיונות ההשמדה של צרינו מבחוץ, אשר בקשו לכלותינו פיזית או רוחנית, כל הנסים הללו **אינם עומדים מפני סכנת שנאת החנם** ומלחמת אחים, שהראשון שבהם היה ביחסי יוסף ואחיו. ותזכורת זו היא אקטואלית גם בימינו, שעם חידוש ממלכתיות ישראל בארצו, חייבים אנו להגביר בתוכנו את האחדות והאהבה, לשמירת עצמאותנו וביצור גאולתנו.

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל ש.מ מרעננה: בשנים האחרונות, מטעמים בריאותיים ומטעמי 'דיאטה', נפוצות יותר ויותר הסופגניות האפויות, ושאלתי היא מה מברכים על סופגניות אלו? שהרי אין אלו סופגניות מטוגנות בשמן אלא אפויות בתנור ואם כן ההיגיון אומר שיש לברך עליהם ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' שהרי זה בצק האפוי בתנור והרי זה כשאר לחמים, האם יש צדק בדבריי?

תשובה: בתחילה נבאר את הנידון ההלכתי סביב ברכת הסופגנייה הרגילה כלומר המטוגנת בשמן עמוק, ולאחר מכן נבאר את ברכת הסופגנייה האפויה שבה דן השואל.

נחלקו הראשונים מה היא הגדרת 'לחם' לעניין ברכת 'המוציא', יש שנקטו שהגדרת לחם תלויה בחיוב הפרשת חלה, כלומר כל עיסה שחייבים להפריש ממנה 'חלה' הרי שמברכים עליה 'המוציא לחם מן הארץ' וכל עיסה שאין חיוב להפריש ממנה 'חלה' אין ברכתה 'המוציא' אלא 'בורא מיני מזונות' ולשיטתם ברכת הסופגנייה צריכה להיות 'המוציא לחם' מאחר שבמשנה[א] מבואר שבצק שתחילתו עיסה (בלילה עבה) וסופו סופגנין (בישול במים או בשמן עמוק) חייב בהפרשת חלה[ב].

אמנם יש מהראשונים שנקטו שאין לדמות את נידון הפרשת חלה לנידון ברכת 'המוציא' שבעוד שבנידון הפרשת חלה המדד הוא שעת גלגול הבצק, בעניין ברכת 'המוציא' המדד הוא השלב הסופי כלומר אם מדובר בבצק אפוי ברכתו 'המוציא' אך אם מדובר בבצק מבושל ברכתו 'בורא מיני מזונות', ומאחר שטיגון בשמן עמוק נחשב כבישול, לכן ברכת הסופגנייה היא 'בורא מיני מזונות'.

השולחן ערוך בהלכות ברכות פסק לעיקר ההלכה כדעות הראשונים הנוקטות שאין לדמות את נידון הפרשת חלה לנידון ברכת המוציא אבל הוסיף וכתב שירא שמים יחשוש לכל השיטות ולא יאכל מאכל שכזה אלא בתוך הסעודה.

ונמצא אם כן שמעיקר ההלכה ברכת ה'סופגנייה' היא בורא מיני מזונות וירא שמים לא יאכלה אלא בתוך הסעודה[ג], אולם נראה שאף 'ירא שמים' אין צריך לחשוש מלאכול סופגנייה מחוץ לסעודה ולברך עליה 'מזונות', על פי שיטת הט"ז[ד] שבצק שמטוגן בשמן הרי הוא כבצק הנילוש בשמן ולכן אף אם נחשיב את הסופגנייה כ'לחם' מכל מקום הרי היא כ'פת הבאה בכיסנין' שברכתה 'בורא מיני מזונות' ובפרט שהעיסה של הסופגנייה נילושה בסוכר וביצים ומרגרינה וכדו', ורק אם יאכל סופגנייה כשיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו סעודה[ה], אז יש ל'ירא שמים' להקפיד לאוכלה בתוך הסעודה ועיין בהערה[ו].

ומעתה נבאר ברכת הסופגנייה האפויה: הנה סופגנייה אפויה היא עונה להגדרת 'לחם' מאחר שתחילתה בבלילה עבה, וסופה באפייה כלחם, ועיסתה חייבת בהפרשת חלה, אלא שמאחר שמערבים בבצק כמות ניכרת של ביצים, סוכר, מרגרינה, חלב וכדו' והטעם המתוק ניכר ומורגש אם כן הרי זה כ'פת הבאה בכיסנין' שברכתה בורא מיני מזונות, אך אם אוכלים מסופגניות אלו בכמות שדרך בני אדם לקבוע על זה סעודה - צריך נטילת ידיים, ברכת המוציא בתחילה, וברכת המזון בסופה כדין לחם רגיל, וכמבואר כל זה בשולחן ערוך בהלכות ברכות, ועיין בהערה[ז].

א - חלה פרק א' משנה ה'.

ב - יש מהראשונים שפירשו שהמשנה מדברת דווקא בבצק שנעשה על דעת לאפותו ולאחר מכן נמלך לעשותו סופגנין, אך בצק שנעשה על דעת לבשלו (סופגנין) פטור אף מהפרשת חלה, ויש מהראשונים שפירשו שהמשנה מדברת אף בבצק שמלכתחילה נעשה על דעת לעשותו סופגנין שחייב בחלה, עיין בב"י או"ח סימן קס"ח ויו"ד סימן שכ"ט, ובשו"ע יו"ד סימן שכ"ט סעיף ג' ובש"ך שם ס"ק ד'.

ג - ולעניין ברכה אחרונה מברך על הסופגניה 'מעין שלוש' ואין לחשוש לדברי המגן אברהם שאם הוא שבע מאכילת הסופגניה יש לברך ברכת המזון, מאחר שדברי המג"א אמורים רק לגבי בצק שחשב בתחילה לעשותו עיסה ונמלך לעשותו סופגנין כמבואר במ"ב סימן קס"ח ד"ה ע"ה, ובבה"ל ד"ה 'ונהגו להקל'.

ד - סימן קס"ח ס"ק י"ט.

ה - ואודות שיעור זה יש בזה אריכות גדולה באחרונים עיין מ"מ בספר פסקי תשובות לסימן קס"ח אות ד'.

ו - יש לצרף גם את שיטת המג"א סימן קס"ח ס"ק ל"ו שנוקט שאין לבצק שבושל בקדירה 'תואר לחם' וברכתו בורא מיני מזונות, ודע שלא יועיל להחמיר לברך על זה המוציא באופן שאוכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע על זה סעודה מאחר שלדעת הרבה ראשונים אין זה בכלל 'לחם' כלל, ודע עוד שיש לעורר שאם אוכל את הסופגנייה לתענוג ולא לשובע לכא' לא יועיל מה שמתכוון לאוכלה בתוך הסעודה שס"ם צריך לברך על זה מדין דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה כמבואר בסימן קע"ז סעיף א', אמנם עיין בה"ל סימן קס"ח ד"ה 'וירא שמים' (בסעיף י"ג) שכתב שאם יכוון לאוכלו למזון ולא לקינוח או שמכוון להדיא לפטור בברכת המוציא - יועיל.

ז - הנה בכל עניין פת הבאה בכיסנין יש מח' בין פוסקי זמננו במהות העניין, האם אנו הולכים אחר ההגדרות השונות שנתנו לנו הראשונים וכל מאפה העונה להגדרות אלו מוגדר כפת הבאה בכיסנין וברכתו במ"מ, או שמעבר להגדרות אלו יש ללכת גם אחר הרעיון המרכזי העומד מאחורי הלכה זו שלחם שאין אדם אוכל אותו לשובע ולמזון אלא לתענוג כ'חטיף' לא חייבו חכמים לברך עליו המוציא וברכת המזון, ונפ"מ מזה היא לגבי מה שמצוי 'לחמניית מזונות' שהרי היא נראית כלחמנייה רגילה ואנשים אוכלים אותה לשובע ולמזון כתחליף ללחמנייה רגילה שלפי הצד השני הנ"ל צריך לברך עליה המוציא לחם מן הארץ אף אם לא אוכל כשיעור שדרך בני אדם לקבוע על זה סעודה, ושאלה זו מצויה במנות שמגישים במטוסים (עיין בסוף ספר 'וזאת הברכה' מה שהביא מפוסקי זמננו בזה) וראה בספר 'עמק ברכה' לרב אריה פומרנצ'יק זצ"ל (עמ' ס') שכבר חקר חקירה זו, ולענ"ד יש לתלות שאלה זו במח' הט"ז והמג"א (על סעיף י"ז) לגבי פת ממולאת בבשר או דגים וכדו' שלדעת הט"ז הרי היא כפת הבאה בכיסנין מדין 'ממולא' ולדעת המג"א מכיוון שהיא ממולאת בבשר ודגים הנאכלים כמזון ולא כתענוג אין לזה דין ממולא, שהמ"א אחז שיש ללכת אחר עצם העניין ולכן אע"פ שהוא 'ממולא' מ"מ אין הוא נאכל כתענוג אלא למזון ולכן אין לזה דין של פת הבאה בכיסנין, ואילו הט"ז סבר שיש ללכת אחר ההגדרות ומכיוון שסו"ס הוא 'ממולא' יש לזה דין פת הבאה בכיסנין, ועוד יש לתלות זה במח' האחרונים האם ג' השיטות בשו"ע סימן קס"ח סעיף ז' חולקים אחד על השני או מודים אחד לשני שהמאמר מרדכי אחז שאין ביניהם מח' (מובא בבה"ל שם ד"ה 'והלכה כדברי כולם') ורוב האחרונים נקטו שיש כאן מח' בין כולם, והנה אם נלמד כ'מאמר מרדכי' יש לומר שאכן אין ההגדרות בגדר 'סיבה' אלא בגדר 'סימן' ולכן כל אחד מהראשונים הביא דוגמא מדיליה ואין כאן מח' כלל, אבל רוב האחרונים נקטו שיש כאן מח' מאחר שההגדרות מהוות 'סיבה' ולא סימן וא"כ יש להבין מהי כוונת הגמ' באומרה 'פת הבאה בכיסנין' ויש להאריך עוד בנידון זה, ולעניין נידונו אם אוכל סופגנייה אפויה לשובע יש לברך עליה המוציא לחם מן הארץ גם בכמות מועטה לדעת חלק מפוסקי זמננו, וכן אם בסופגנייה מטוגנת אם אוכלה לשובע יש ל'ירא שמים' לאוכלה בתוך הסעודה גם אם אוכל כמות מועטה ודו"ק בכל זה.

סיפור לשבת

נס חנוכה בפולין

שנת תר"פ, הייתה שנה קשה לאחינו היהודים אשר בפולין. האווירה הייתה ספוגה בקנאה ובמשטמה של הערלים. מידי פעם היו הנוכרים עורכים פוגרומים ביהודים. באווירת האימה והפחד שאפפו את יהודי פולין, לא העז איש לצאת, שלא לצורך, אל הרחוב אף לאור היום, קל וחומר שלא בלילה. עם רדת החשיכה הסתגרו היהודים בבתיהם והגיפו את הדלתות בבריחים ובתריסים. באחד מלילות אלה חל חג החנוכה. היה זה ערב פלישת הבולשביקים לפולין. הרבה דמעות ותחינות הרעיפו היהודים בלילה הזה בהדליקם את נרות החנוכה. ידוע ידעו היטב כי סכנה חמורה אורבת להם בשל הדלקת הנרות. שכן, לפי גזרת המלכות, אסור היה באיסור מוחלט להאיר את הבתים באור כלשהו. משום כך, שלא כדרכם, הדליקו את הנרות בתוך הבית, מאחורי התריסים המוגפים. לא כולם. יהודי אחד שם נפשו בכפו משום שנרות חנוכה ומצוות התורה יקרים היו לו מחייו. סיכן את עצמו, והדליק את הנרות כדרכו על אדן החלון. משראו זאת שכניו הפולנים שונאי ישראל, העלילו עליו, כי מאותת הוא איתות ריגול לאויב. הובא היהודי בפני בית משפט צבאי. היה זה יום מעונן וגשום. היהודי נעמד ליד הדלפק הארוך של בית המשפט, ואחד הפקידים קרא בקול נמרץ: "אתה נידון למוות בירייה. יסלח לך האלוקים על פשעך הגדול. בגדת במולדתך האהובה. רצית למסרה ביד אויב על-ידי הדרכתו באורות האיתות שלך". מיד העמידו את היהודי כשפניו אל הקיר. לפתע נשמע קול שעטת סוסים דוהרים מרחוק. אלו הלכו וקרבו במהירות והנה הגיעו חיילים וצעקו במלוא גרונם: "הנה הבאנו לכם עוד יהודים מעיירה אחרת, שגם הם נחשדו שמאותתים לריגול". שאל המצביא העליון של המחוז: "הגידו יהודים, ההדלקתם אמש נרות בחלונכם"? ענו היהודים - כן. שאל אותם השר: "ומדוע"? ענו היהודים: "מנהג קודש הוא לנו בכל שנה ושנה, לזכר הניסים והנפלאות שעשה ה' אלוקינו לאבותינו, בימים ההם בזמן הזה". ולתדהמת כל הנוכחים, אמר להם המצביא, אם כן, כמו שניצלתם "בימים ההם" כן יהיה גם "בזמן הזה". וכך היה. היהודים שוחררו לבתיהם. (מורשת אבות)

חנוכה כספירת העומר

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש שליט"א: הגבאי של אדוני אבי זקני הק' היה איש תמים, ובעת שאא"ז הק' היה מכין הנרות היה שואל את הגבאי "כמה נרות מדליקים היום"? השיב הגבאי: "אתמול הדליקו כך וכך". חזר אא"ז הק' ואמר לו עוד הפעם אבל אמור לי כמה צריך להדליק היום? אמר הגבאי מחר ידליקו כך וכך, ולא רצה בשום אופן לומר את מספר הנרות של אותו היום. וכך חזר הדבר בכל לילות החנוכה, כי מרוב תמימותו טעה הגבאי והשווה את מצוות הדלקת נר חנוכה לספירת העומר, שלגביה נפסק בשו"ע שלא לומר מספר היום קודם הברכה, מפני שאחר כך לא יוכל לברך על הספירה כיוון שכבר יצא, ועל כן יש לומר אתמול ספרו כך וכך. הנוכחים לא הבינו את כוונת אא"ז הק' בזה ששואל אותו, כי הכול הכירו את הגבאי לסתם בטלן. אולם, נראה שכוונתו הייתה שלא לעבור חלילה על הלכה ומחמת היראה לא נקב במספר הנרות שיש להדליק בו ביום, ורצה אא"ז הק' לעורר בזה זכות למעלה בשמים על עם ישראל ולהראות עד כמה יהודי מתייראים לעשות דבר שהוא לתומו חושב שזה נגד רצונו של יתברך שמו.

החנוכיה הממושכנת

החנוכיה של בעל 'דברי חיים' מצאנז כמעט ולא הייתה ברשותו במשך רוב ימות השנה. שכן, הצדיק היה ממשכן את כל כליו ובפרט את כלי הכסף של ביתו לצורכי צדקה. בכל ערב חנוכה היו בני הבית עושים מאמצים אדירים כדי לפדות את החנוכיה מבעל בית המשכון, כדי שהצדיק יוכל להדליק בה נרות חנוכה ולקיים את מצוות היום. וקרה, שבערב חנוכה אחד לא הצליחו בני הבית לפדות את החנוכיה. הגיע זמן מנחה והחנוכיה עדיין ממושכנת. היהודי שאצלו הייתה החנוכיה בעירבון, לא חש בנוח. הוא סר לביתו של הרבי והצהיר כי מוכן הוא להחזיר את החנוכיה תמורת מחיר סמלי אך הרבי סירב. הוא טען, אשלם את מחירה המלא ואפדנה, ואם לאו נמשיך ונמתין.

והנס אכן אירע. כעבור זמן מה הגיעו לפתע לצאנז אורחים חשובים בכרכרה רתומה לסוסים אבירים, והביאו לרבי מתנה: חנוכיית כסף חדשה. אותה שנה הדליק הרבי בחנוכיה החדשה. חנוכיה זו נתגלגלה כירושה לידי רבי אלישע מגורליץ, וכאשר נאלץ הצדיק לברוח מאימת הנאצים במלחמת העולם השנייה, נטלה עימו וזו עברה לאחר מכן לרשות בנו רבי ברוך האלברשטם מגורליץ, ועד היום היא משמשת בבית אדמו"רי גורליץ.

נר חנוכה מגן ומציל

אל הרבי הקדוש הרש"ב מליובאוויטש זי"ע, נכנס אחר חג השבועות חסיד להתברך הוא וביתו. אמר לו הרש"ב הרי הינך סוחר בעצי יער, לפעמים מוכרח אתה לשבות כמה ימים רצופים ביער, אשר על כן אני מציע לך כשיגיעו ימי החנוכה אל תשכח לקחת איתך נרות, ותשתדל שיהיו נרות גדולים, וברכו לשלום.

החסיד יצא את החדר כולו מהורהר. הלוא ימי קיץ עכשיו ומה לרבי עם נרות חנוכה. ברם, כחסיד המאמין ברבו קיבל את דבריו ללא כל הסתייגות. והנה, בימי חנוכה נזדמן לו לנסוע ליער עקב

המשך בעמוד הבא...

מסחרו ונזכר בדברי רבו, והכניס לתוך תרמילו נרות חנוכה גדולים כפי שצווה. בעת ערב התנפלה על החסיד חבורת שודדים, שדדו את כל רכושו וכספו ואמרו לו שיכין את עצמו למיתה. החל החסיד לבקש על נפשו אבל הם אמרו לו שהם חוששים שמא ילך וילשין עליהם הלכך הם הולכים להרוג אותו. משראה החסיד כי כלתה אליו הרעה, ביקש מהם שיאפשרו לו לבקש בקשה אחרונה כפי שנהוג עם נידונים למוות, ואמרו לו: בקש את אשר תבקש. סיפר להם החסיד שהוא יהודי והיום הוא חנוכה אצל היהודים ומדליקים נרות, ובקשתו היא, שיניחו לו להדליק נרות חנוכה. ואכן, הרשות ניתנה לו. החסיד הדליק את הנרות בלב נשבר, ובה בעת נכנס ליער הפריץ הממונה על היערות עם משרתיו וחייליו ולפתע ראה מרחוק את הנרות הדולקים ולא הבין את פשר הדבר. אמר למשרתיו לילך ולראות מה פשר הנרות הדולקים. הלכו לשם ומצאו את השודדים כשמכינים עצמם לרצוח את היהודי. תפסו המשרתים את השודדים ושחררו את היהודי וכך ניצל אותו חסיד בזכות ראיית רבו למרחקי העתיד (בשפתי צדיקים)

שביבים / שאול שיף

והעניים נוהגים לסבב על הפתחים

(מג"א בהלכות חנוכה)

אשה ענייה ניגשה אל שער בית הראי"ה קוק זי"ע ביפו, וביקשה ממנו נדבה. מכיוון שלא היו לו לרב מעות בכיסו, עלה לביתו והוריד משם איזה כד שמצא, ונתנו לאישה כדי שתמכרו ובכסף שתקבל תחיה את נפשה. הרבנית, משהרגישה בדבר, קראה לאישה הענייה לעלות אליה, ונתנה לה מעות ופדתה את הכד מידה. ושוב, מעשה בהלך עני שנכנס לבית הרב וביקש ממנו נדבה. אך להרב לא היו מעות בביתו. התחיל הרב לפייס את העני על שאינו יכול למלא את בקשתו, והפציר בו: "בחר לך מתוך סְפרי, איזה ספר שתרצה, ומכור אותו, וקח לך את תמורתו..." (ע"פ שבחי הראי"ה, עמ' קב).

ובהיות הרב בלונדון, באה אליו אישה יהודיה ובידה תרנגולת שחוטה, שהייתה בה "שאלה" בנוגע לכשרותה. הרב בדק ובדק את התרנגולת, ולבסוף שאל את האישה כמה שילמה בעד עוף זה. אמרה לו האישה כי שילמה כך וכך. הכיר הרב שענייה היא האישה, הוציא מכיסו סכום זה ונתן לה, שתלך ותקנה לה תרנגולת אחרת... (שם, עמ' קכז).

מי ומי ב"נשות הכותל" / יוונים נקבצו עלי

יקיריי, מנויי בסוד שיח וקוראיו הנאמנים: אני מוצא לחובה להביא בפניכם את תוכנה של ידיעה, שראתה אור באחרונה בעיתון היהודי הנפוץ בארה"ב, ג'ואיש פרס, ועניינה "נשות הכותל". כבר דאגתי להביאה לידיעת קהילות רבות בארץ ובחו"ל, וכל המרבה להפיצה יבורך. ותודה לגב' ריבה רוטמן מנוף איילון על התרגום.

נשות הכותל קנו לעצמן שם כארגון פמיניסטי שמקדם זכויות נשים בישראל, אבל רבים אינם יודעים שמנהיגות ארגון נשות הכותל קשורה לקבוצות אנטי ישראליות.

בישראל מוצגות נשות הכותל כארגון פמיניסטי המבקש לקיים בכותל, השריד האחרון לבית המקדש, המקום הקדוש ביותר באמונה היהודית, תפילות שוויוניות כשהנשים עטופות בטליתות. יש הרואים בפעולותיהן של נשות הכותל פרובוקציה רעשנית° שמפרה את שלוות הכותל המערבי ויש הרואים במעשיהן מאבק אצילי שמטרתו לקדם זכויות נשים ביהדות. כך או כך, הציבור הישראלי אינו מודע לקשרים שיש למנהיגות נשות הכותל לקבוצות אנטי-ישראליות.

ה"ג'ויש פרס" גילה שגב' בתיה קלוס, משמשת יועצת של "סיכוי". התאגדות זו חתומה על "הצהרת חיפה" הקוראת לביטולה של מדינת ישראל, משבחת את ההתנגדות האלימה ומאשימה את ישראל בניצול זיכרון השואה למטרות פוליטיות.

יתר על כן, קלוס, במסגרת תפקידה בקרן מוריה, סייעה במימון קבוצות אנטי-ישראליות כמו עדאלה, עיר עמים, יש דין ומוסאווא. קבוצות אלה, המוצגות כלפי חוץ כשוחרי זכויות אדם, תורמות למעשה לדה-לגיטימציה של ישראל בעולם.

ארגון עדאלה מתנגד לזכותה של ישראל להתקיים כמדינה יהודית, רואה בה מדינה קולוניאלית. ארגון זה השתתף בפעילות אנטי ישראלית באמצעות שבוע האפרטהייד ודו"ח גולדסטון שגרם לישראל נזק דיפלומטי משמעותי. השם עדאלה מוזכר 38 פעמים בדו"ח גולדסטון.

ארגון עיר עמים תומך בחלוקת ירושלים והכריז כי החפירות הארכיאולוגיות הישראליות הן כלי במלחמת השליטה בעיר. כמו כן הכריז שסמכויות ממשלתיות ישראליות ניתנות לגופי מתנחלים והשיקול העיקרי בהקמת גדר הביטחון אינו שיקול ביטחוני. ארגון זה מקיים בעיר העתיקה סיורים בעלי אופי פוליטי אנטי-ישראלי מובהק שמטרתם להטמיע בגורמים בינלאומיים עמדות אנטי-ישראליות. בעיתון הפינגטון פוסט פנה ארגון זה לממשלת ארצות הברית בבקשה שתאיים על ישראל בצמצום היחסים הדיפלומטיים עמה, בצמצום או אף ביטול התמיכה השנתית, והמליץ בפניה להנחית מכות על ראשנו כדי לגרום לנו "להגיע לשכל".

יש דין רואה בישראל מדינת אפרטהייד והפגין את תמיכתו בטורקיה לאחר המשט לעזה, למרות שהמלחים הטורקים על המרמרה קראו קריאות ג'יהאד ותקפו את החיילים הישראלים. הם עוסקים בקביעות בטיפוח עמדות אנטי-ישראליות בקרב דיפלומטים זרים, עותרים לבג"ץ להכריע לטיבת הפלשתינאים ומעודדים פלשתינאים לדרוש עוד ועוד ממדינת ישראל.

מוסאווא הוא ארגון שהנחת היסוד שלו היא שמדינת ישראל הוקמה על חורבנו של העם הפלשתינאי. והקמתה היא אסונו הלאומי - הנקבה. כמו עדאלה, גם מוסאווא מסרב להכיר בזכותה של ישראל להתקיים כמדינה יהודית. ארגון זה מוציא לאור דו"ח גזענות שנתי עם טענות°מקוממות כמו למשל שהאשמתו של יו"ר חד"ש, מוחמד

בראקה, בפגיעה בשוטר היא פגיעה בחרותו הפוליטית של חבר הכנסת הערבי.

זוהי רק רשימה חלקית ומייצגת של אופי הארגונים שקלוס מסייעת במימונם.

יו"ר נשות הכותל, ענת הופמן, היא גם יו"ר של דומארי. בין חבריה בארגון זה נמצאים יונתן מזרחי ודפנה שטראוס מ"עמק שווה", הקורא להקמת ועדה בינלאומית שתחקור את העבודות הארכיאולוגיות הישראליות שמתבצעות בירושלים וכן מקיים סיורים ארכיאולוגיים אנטי-ישראליים בעיר. קבוצת דומארי היא גם חלק מרשת אנטי-ישראלית שתומכת בהתנגדות לכיבוש, מתנגדת לייהוד ירושלים ותומכת בזכות השיבה של הפליטים הפלשתינאים למדינת ישראל.

בנוסף, לפני חתימת הסכם אוסלו ב-1993, הייתה הופמן יושבת ראש של "נשים בשחור", קבוצה שדגלה במסירת כל יהודה ושומרון וכן מזרח ירושלים, כולל אזור הכותל, לרשות הפלשתינאית.

מעניין שארגון נשות הכותל אינו מכחיש את כל הקשרים הללו. דוברת הארגון שירה פרוס טוענת שהמשתתפים והתומכים במאבקן באים מכל שכבות הציבור, מכל קשת הדעות הפוליטיות ומכל הגוונים של היהדות.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il